

Handläggare
Christer Knutås
Telefon: 08 50830121

Till
KN 2018-02-01

Totalrenovering av Skogskrematoriet, Skogskyrkogården - inriktningsbeslut

Förvaltningens förslag till beslut

1. Kyrkogårdsnämnden fattar inriktningsbeslut avseende totalrenovering av Skogskrematoriet med sina tre kapell, och kylutrymmen till en kostnad om ca 220 mnkr.
2. Kyrkogårdsnämnden ger förvaltningen i uppdrag att ta fram handlingar som underlag inför genomförandebeslut till en kostnad om ca 5 mnkr.

Mats Larsson
förvaltningschef

Sammanfattning

Skogskrematoriet invigdes den 21 juni 1940 av kronprins Gustaf Adolf (blivande Gustaf VI Adolf) tillsammans med prins Eugén och Yngve Larsson, även arkitekten Gunnar Asplund deltog.

Asplunds förslag omfattade tre separata kapell med ett gemensamt krematorium och en öppen monumenthall. Kapellen fick namnen Trons, Hoppets och Heliga Korsets kapell. Det största av dessa tre kapell är Heliga Korsets kapell som är hopbyggt med Monumenthallen.

Byggnaderna hålls samman av tekniska lokaler i bakkanten och i undervåningen. Fronten mot kyrkogårdens öppna landskap i väst är upplöst i skilda enheter som sakta trappar upp längs den lutande promenadvägen. Byggnadsgruppen får sin höjdpunkt i den tempelliknande Monumenthallen. Intrycket förstärks av en näckrosdamm, i vilken hallen speglar sig.

Gestaltningen är stram med enkel elegans. Fasaderna är klädda med gul travertin, detaljer och beslag är utförda i koppar. I Monumenthallen står John Lundqvists Uppståndelsemonument under hallens ljusöppning, där en grupp människor sträcker sig uppåt himlen. Varje pelare bär en av Asplund formgiven uppåtriktad belysningsarmatur i koppar som ger ett effektfyllt intryck efter mörkrets inbrott. Monumenthallen och Heliga Korsets kapell avskiljs genom en höj- och sänkbar glasad vägg som är smyckad med bronsreliefer av Bror Hjorth. Fondmålningen i Heliga Korsets kapell är utförd av Sven Erixson.

Kyrkogårdsförvaltningen har tagit fram underlag för att kyrkogårdsnämnden ska kunna fatta inriktningsbeslut avseende totalrenovering av Skogskrematoriet med sina tre kapell och kylförvaring av kistor med stoft vid Skogskyrkogården i södra Stockholm.

Skogskrematoriet ritat av Gunnar Asplund stod klart 1940 och blir i år 78 år gammalt. Begränsade invändiga ytrenoveringar är utförda på 70-tal och 90-tal. Det totala renoveringsbehovet är stort.

Byggnaden är utvändigt under mark i stort behov av dräneringsarbete. Fasadputs är aldrig åtgärdat och måste till stora delar knackas ner alternativt lagas upp och färgas om. Taken är till stor del låglutande och har under perioden 1960-1995 bytts ut från papp till skivtäckt kopparplåt, tätskikt på taken behöver troligtvis läggas om. Inre ytskikt är nedslitna med tiden och behöver bytas ut. Installationer är i sin helhet gamla och behöver bytas ut. Investeringen beräknas uppgå till sammanlagt ca 220 mnkr och omfattar byggnad, interiör samt markarbeten i anslutning till byggnaden. Förprojekteringskostnaden beräknas till 5 mnkr.

Förprojektering åren 2018-2019 ska leda fram till underlag där kyrkogårdsnämnden och kommunfullmäktige kan fatta genomförandebeslut för investeringen. Projekteringsarbete med totalrenoveringen beräknas pågå 2019 och genomförande sker under ca 3 år med tidigaste start 2020.

Ärendets beredning

Detta ärende har beretts inom tekniska avdelningen. Samråd om beslutsunderlaget har skett med stadsledningskontoret 2018-01-09. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen 2018-01-25.

Bakgrund

Redan det ursprungliga tävlingsprogrammet för Skogskyrkogården från 1914 föreskrev att området skulle få ett huvudkapell med

krematorium. Frågan kom att diskuteras under 20 års tid, och kyrkogårdens huvudarkitekter Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz gjorde flera gemensamma förslag, varav det sista 1932. Stockholms stads kyrkogårdsnämnd med dess ordförande borgarrådet Yngve Larsson fattade 1934 beslutet att genomföra projektet, och i januari 1935 presenterade nämnden ett relativt detaljerat program för krematorieanläggningen, med ett större och två mindre kapell, och i samband med detta gick arkitektuppdraget till Asplund ensam.

Asplunds förslag omfattade tre separata kapell med ett gemensamt krematorium och en öppen monumenthall. Kapellen fick namnen Trons, Hoppets och Heliga Korsets kapell. Det största av dessa tre kapell är Heliga Korsets kapell som är hopbyggt med Monumenthallen.

Byggnaderna hålls samman av tekniska lokaler i bakkanten och i undervåningen. Fronten mot kyrkogårdens öppna landskap i väst är upplöst i skilda enheter som sakta trappar upp längs den lutande promenadvägen. Byggnadsgruppen får sin höjdpunkt i den tempelliknande Monumenthallen. Intrycket förstärks av en näckrosdamm, i vilken hallen speglar sig.

Gestaltningen är stram med enkel elegans. Fasaderna är klädda med gul travertin, detaljer och beslag är utförda i koppar. I Monumenthallen står John Lundqvists Uppståndelsemonument under hallens ljusöppning, där en grupp människor sträcker sig uppåt himlen. Varje pelare bär en av Asplund formgiven uppåtriktad belysningsarmatur i koppar som ger ett effektfullt intryck efter mörkrets inbrott. Monumenthallen och Heliga Korsets kapell avskiljs genom en höj- och sänkbar glasad vägg som är smyckad med bronsreliefer av Bror Hjorth. Fondmålningen i Heliga Korsets kapell är utförd av Sven Erixson.

Skogskrematoriet invigdes den 21 juni 1940 av kronprins Gustaf Adolf (blivande Gustaf VI Adolf) tillsammans med prins Eugén och Yngve Larsson, även arkitekten Gunnar Asplund deltog.

Krematoriedelen i Skogskrematoriet flyttade år 2014 till en egen byggnad, Nya krematoriet, i nära anslutning till skogskrematoriet.

Skogskyrkogården har ett naturskönt läge i Stockholms södra region. Platsen är skyddad av Kulturminneslagen.

Skogskyrkogården med dess byggnader är sedan 1994 upptaget på UNESCO:s världsarvslista vilket innebär att anläggningen ska

vårdas och skyddas för kommande generationer. Alla åtgärder som föreslås ska därmed vägas mot det kulturhistoriska värdet.

På Skogskyrkogården med dess sammanlagt fem kapell genomförs årligen ca 2000 begravningsceremonier. Av Skogskrematoriets tre kapell är Hoppets den som utnyttjas mest med ca 650 begravningar/år, följt av Trons med ca 450 och Heliga korset med ca 200. Sammanlagt sker alltså drygt 1300 begravningsceremonier rum årligen i Skogskrematoriet.

Förutom ceremoniverksamhet i de tre kapellen sker en omfattande kisthantering i suterrängvåningen, undervåningen. Kistorna, vars upptagningsområde är hela södra Stockholm, kommer med begravningsbilar och införs/utförs fördelade på två kistintag. De hämtas med truck och körs till något av de tre kylrummen där de förvaras i väntan på blomsterdekorerings, ofta en dag innan begravningen. På begravningsdagen hämtas kistorna för transport till någon extern kyrka/kapell eller transporteras med hiss upp till något av de tre kapellen i byggnaden. Efter begravningen transporteras kistorna iväg för kremering eller jordsänkning. De förvaras då oftast i mindre kylrum i väntan på vidare transport ut ur byggnaden. Kylrummen i byggnaden har plats för ca 200 kistor. Årligen hanteras omkring 6000 kistor i byggnaden.

Under åren 2015-2016 genomfördes en förstudie inför renovering. I arbetet med förstudien har en rad olika inventeringar, arkivsökningar, dokumentationer och undersökningar genomförts. Resultatet av detta arbete har utmynnat i ett antal rapporter från de olika discipliner och specialistkonsulter som deltagit i denna förstudie..

Sammanfattningsvis kan konstateras att anläggningen har ett stort renoverings- och underhållsbehov både exteriört och interiört samt behov av att åtgärda eller byta ut åldrade installationssystem. Projektet innehåller dessutom omfattande markarbeten omkring byggnaden.

Under 2017 utfördes en konsekvensanalys för att utreda om delar ceremoniverksamhet ock kylförvaring av kistor kunde vara kvar i byggnaden under renoveringen eller om verksamheten vid Skogskrematoriet skall stängas i sin helhet under renoveringen. Konsekvensutredningen visade att all ceremoni- och kylförvaringsverksamhet under renoveringsperioden måste flyttas till andra lokaler under genomförandet av totalrenoveringen.

Utredning/Förstudie

Förvaltningen har anlitat HOS arkitekter, efter rekommendation av Stadsmuseet, för att genomföra en förstudie av renoveringsbehovet. Vid ett genomförande planeras att arkitektbyrån även ansvarar för projektledning av projektet.

En kulturhistorisk karakterisering har inom ramen för förstudien utförts av dokumentationsenheten vid Stadsmuseet. Den utgör ett antikvariskt kunskapsunderlag och har tagits fram för att klarlägga kulturhistoriska värden inför framtida restaureringar.

ME Byggkonsult har gjort en kostnads kalkyl för genomförande av projektet.

Projektets mål och syfte

Totalrenovering av en av Stockholms mest berömda och välkända byggnader.

Projektet bidrar till uppfyllande av KF-mål och följer planeringsinriktningar och strategier i översiktsplanen.

Projektet bidrar till uppfyllande av *Vision 2040* och till KF målen *Ett Stockholm som håller samman, Ett klimatsmart Stockholm, Ett ekonomiskt hållbart Stockholm samt Ett demokratiskt hållbart Stockholm*. Därutöver följer projektet ÖP:s planeringsinriktningar: *2.4 En socialt sammanhållen och levande stad, 2.5 Idrott, rekreation och attraktiva grönområden, 2.9 En stad rik på upplevelser och kulturhistoriska värden, och 2.10 Miljö, hälsa och säkerhet i en tät storstad.*

Åtgärder

Förstudien visar på möjliga lösningar för följande områden:

- Fasadrenovering av sten, betong och puts, takplåt inklusive taksäkerhet, fönster, dörrar, smide mm.
- Mark och terrassbjälklag inkl. byte av tätskikt.
- Lokaldisposition.
- Renovering av ytskikt och fast inredning.
- Förslag till återställande av originalutföranden.
- Lösningar som förbättrar tillgängligheten för personer med nedsatt funktion.
- Förslag till användning av vissa outnyttjade rum.
- El, tele-, belysningstekniska lösningar.
- VVS-tekniska lösningar.
- Energibesparande lösningar.
- Renovering av kisthissar.
- Renovering av orglar.
- Brandskydd.
- Skyltning
- Konservering och rengöring av murala konstverk i kapellen.

Beskrivning av projektet

Projektet är planerat för en totalrenovering av hela fastigheten med byggnad, interiört samt markarbeten.

Planeringsorganisation

Projektet utgör en del av arbetet med att underhålla fastigheter. Detta arbete sker inom tekniska avdelningen. Fattar nämnden inriktningsbeslut för totalrenovering handläggs detta ärende inom tekniska avdelningen som också utser projektledare.

Styrgrupp

Styrgruppen består av förvaltningschefen, chefen tekniska avdelningen och fastighetsingenjören.

Tidplan för projektet

Under 2018 beräknas program och systemhandlingar tas fram som kan utgöra underlag för genomförandebeslut. Bygghandlingar tas fram under 2018-2019. Eventuell ansökan om bygglov och tillstånd från länsstyrelsen sker 2018-2019. Upphandlingar av byggtrepnader kan tidigast ske 2019 med byggstart 2020.

Projektets lönsamhetskalkyl, projektram och budgetkonsekvenser.

Kostnadskalkyl

Den kostnadskalkyl som nu tagits fram redovisar kostnader för totalrenovering av byggnaden, markarbeten och byggherrekostnader i form av projektledning, projektering och byggledning.

Beräknade kapitaltjänstkostnader:

Avskrivningstiderna varierar för olika delar av projektet men genomsnittiden beräknas till ca 33 år.

		Mnkr	Avskrivningstid
Förprojektering		5	33
Byggnad		120	33
Mark/ Anläggning		20	33
Projektering		20	33
Byggledning		10	33
Byggherre		0,5	33
Myndighet		0,5	33
Oförutsett 25%		44	33
Total		220	
Ränta 0,8 %			

Budgetkonsekvenser för kyrkogårdsnämnden

Begravningsavgiften uppgår 2017 till 7,5 öre. Nämnden har getts budgetförstärkningar för att prioritera underhållsinsatser. Begravningsverksamheten har genererat överskott de senaste åren som fonderats. Begravningsfonden uppgick vid årsskiftet 2016/2017 till 96,6 mnkr. Vid en avskrivningstid enligt ovan beräknas totalrenoveringen av Skogskrematoriet vid Skogskyrkogården generera ca 8,4 mnkr år 1 i kapitaltjänstkostnader. Därefter minskar kapitaltjänstkostnaden. Detta beräknat på dagens räntenivå som kan förändras över tid.

Driftskostnader

Kostnader för driften av byggnaden kan hänföras till fastighetskostnader. Transportkostnader och bärarkostnader för kistor med stoft beräknas öka med ca 3 mkr/år under renoveringsperioden.

Samråd

Samråd om beslutsunderlaget har skett med stadsledningskontoret 2018-01-09.

Projektets påverkan på andra nämnders eller bolags verksamhet och ekonomi

Projektet påverkar inte andra nämnder eller bolags ekonomi.

Konsekvensanalys

Projektet bedöms inte medföra några betydande miljökonsekvenser. Under renoveringen kommer byggbuller att förekomma men bedöms inte påverka övrig verksamhet på platsen. Vatten tas om hand lokalt och renoveringen utförs med hög energieffektivitet och i sunda material. En miljöplan för renoveringen tas fram inom ramen för projektet. En god arbetsmiljö eftersträvas för begravningsentreprenörer, kapellvärdar och ceremoniförrättare. Projektet bedöms inte innebära konsekvenser för barn och unga.

Bedömning av risker och osäkerhetsfaktorer

De risker som identifieras kan kopplas främst till projektets tidplan och kostnader:

Tidplanen kan påverkas av

- Detaljändringar under renoveringen som är av antikvarisk art vilket betyder risk för utökade utredningar under projektets genomförande.

Kostnader

- Detaljändringar under renoveringen som är av antikvarisk art vilket betyder utökade utredningar och annorlunda lösningar i genomförandet av projektet.
- En överhettad byggmarknad kan göra att byggkostnader ökar mer än kalkylerat.

Åtgärd: I de kostnadskalkyler som tagits fram har en hög risk (25 %) räknats in. Vid genomförandebeslut ska förutsättningarna utredas i systemhandling så att en mer säker kostnadskalkyl kan tas fram.

Plan för uppföljning

I samband med framtagande av underlag för genomförandebeslut görs en uppföljning av detta inriktningsärende.

Förslag till beslut

Kyrkogårdsförvaltningen föreslår att kyrkogårdsnämnden fattar inriktningsbeslut avseende totalrenovering av Skogskrematoriet vid Skogskyrkogården till en beräknad investeringkostnad om 220 mnkr. Kyrkogårdsnämnden ger förvaltningen i uppdrag att ta fram handlingar som underlag inför genomförandesbeslut till en utgift om 5 mnkr.

Bilaga

1. Investeringskalkyl